

Ένα Λεξικό θησαυρός στα χέρια μεταφραστών της νεοελληνικής λογοτεχνίας
Σωτηρία Σταυρακοπούλου
ΑΠΘ

Περίληψη

This paper deals with the online “George Katos, Dictionary” about popular language and culture and offers an assessment of the circumstances leading to its composition. What has made it particularly noticeable, both to linguists and to other highly educated members of the Greek public, specifically to people who translate Greek narratives in English or French, etc. is the oral background of this Dictionary; whereas translations in the past tended to be introduced in Europe on the basis of traditional words, phrases, idioms, belonging to a high cultural register, many of the most recent translations have been entering popular culture. So, for the purposes of my study I provide some examples of lemmata in various categories.

Λέξεις-κλειδιά: dictionary, popular culture, translation, idioms, oral background of modern Greek literature.

1. Εισαγωγή

Ο λόγος που βρίσκομαι εδώ σήμερα δεν αφορά την εμπειρία μου ως μεταφράστριας δημωδών κειμένων της νεοελληνικής μας λογοτεχνίας και τα προβλήματα ή τις δυσκολίες που αντιμετώπισα κατά τη μεταφορά τους στην καθομιλουμένη (Σταυρακοπούλου 2013 και 2018), αλλά για ένα λεξικό, πραγματικό θησαυρό, για όσους μεταφράζουν στις μητρικές τους γλώσσες σύγχρονα νεοελληνικά κείμενα. Καθώς ίσως γνωρίζετε, τα επιστημονικά μου ενδιαφέροντα ως φιλόλογου έχουν δύο τομείς: τη δημώδη νεοελληνική λογοτεχνία και τη σύγχρονη μεταπολεμική πεζογραφία μας. Πιστεύω, πάντως, ότι στην παρούσα εισήγησή μου σημαντικότερο ρόλο έπαιξε μια άλλη μου ιδιότητα: αυτή της πεζογράφου με οκτώ βιβλία (διηγήματα και μυθιστορήματα) μέσα σε μια τριακονταπενταετία περίπου. Έκρινα σκόπιμο αυτόν τον μικρό εισαγωγικό πρόλογο για να ξεκαθαρίσω τη θέση μου στο συνέδριό σας από την αρχή.

Τώρα νιώθω την ανάγκη να πω και μερικές κοινοτοπίες για να γίνει πιο κατανοητή η σημασία του λεξικού για το οποίο θα σας μιλήσω. Είναι κοινός τόπος, φαντάζομαι, σε όλους μας ότι όσο καλή κι αν είναι μια μετάφραση, θα υπολείπεται πάντα από την αισθητική αξία του πρωτότυπου. Επομένως, για να περιοριστεί η απώλεια αυτή πρέπει – κατά την άποψή μου – να συντρέχουν δύο λόγοι: πρώτον, ο μεταφραστής, που συνήθως μεταφέρει το ξένο κείμενο στη μητρική του γλώσσα, χρειάζεται να διαθέτει και κάποιου είδους λογοτεχνικό ταλέντο ή, έστω, να διαθέτει ευρεία λογοτεχνική παιδεία για να μεταφράσει καλύτερα το ξένο κείμενο· και δεύτερον, να κατέχει καλά τη γλώσσα του πρωτότυπου λογοτεχνήματος. Κι εδώ αρχίζουν τα δύσκολα. Κάθε λογοτεχνία – και ιδίως η ελληνική – είναι γεμάτη με ιδιωματισμούς που δεν μπορεί να τους γνωρίζει κανείς απόλυτα για να επιλέξει τον κατάλληλο αντίστοιχο ιδιωματισμό της μητρικής του γλώσσας. Επιπλέον, πολλές λέξεις – ίσως οι περισσότερες – φέρουν και διαφορετικές έννοιες και δεν είναι πάντα εύκολο για τον μεταφραστή να επιλέξει τη σωστή.

Έρχομαι τώρα σ' ένα παράδειγμα προσωπικής εμπειρίας. Γνώρισα από κοντά την ολλανδή μεταφράστρια έργων του γνωστού πεζογράφου της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς, Περικλή Σφυρίδη, την Anneke de Reuver. Είναι βιολόγος κι έχει ζήσει χρόνια στην Ελλάδα ως αντιπρόσωπος της φαρμακευτικής εταιρείας «Geigy». Παντρεύτηκε έναν Έλληνα στην Αθήνα και έζησαν μαζί πέντε χρόνια. Όταν επέστρεψε στην Ολλανδία, φοίτησε στο νεοελληνικό τμήμα του πανεπιστημίου του Gronigen, με καθηγητή τον γνωστό νεοελληνιστή Hero Hokwerda. Και όμως, πριν ολοκληρώσει και εκδώσει στα ολλανδικά τόσο τη συλλογή διηγημάτων *Από πρώτο χέρι* (1989, ²1999) του Σφυρίδη όσο και το μυθιστόρημά του *Μεταμόσχευση νεφρού* (1999), ήρθε δύο φορές στη Θεσσαλονίκη, όπου παρέμεινε πάνω από δέκα μέρες κάθε φορά για μπει στο νόημα των ιδιοματισμών που αφθονούν στα διαλογικά κυρίως μέρη των βιβλίων αυτών, για να επιλέξει τα αντίστοιχα ολλανδικά. Θυμάμαι που χαρακτηριστικά μού είπε: «Πώς μεταφράζεις τη φράση *μού την έδωσε* στα ολλανδικά; Αν ακολουθήσω κατά λέξη μετάφραση, ο ολλανδός αναγνώστης δεν θα καταλάβει τίποτα. Το αντίστοιχο ιδίωμα στα ολλανδικά είναι *μ' ανέβασε στη ντουλάπα!*» Νομίζω πως έγινα σαφής και δεν χρειάζεται κανένα άλλο παράδειγμα.

2. Παρουσίαση του Λεξικού

Έρχομαι τώρα στο *Λεξικό της Λαϊκής και Περιθωριακής μας Γλώσσας* του Γιώργου Β. Κάτου, που πρόσφατα αναρτήθηκε στο διαδίκτυο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (δίπλα στα λεξικά του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη και του Εμμανουήλ Κριαρά), το οποίο αποτελεί σημαντικό βοήθημα για τους μεταφραστές νεοελληνικών κειμένων. Επίσης εκτυπώθηκαν και δέκα τόμοι (2000 σελ. διπλής στοίχισης, με 50.000 περίπου λέξεις και φράσεις και 250.000 σημασίες και παραδείγματα, παρμένα από όλο το φάσμα του λαϊκού και περιθωριακού γλωσσικού μας πλούτου) για να αποσταλούν σε πανεπιστημιακές και δημόσιες βιβλιοθήκες. Θα αναφερθώ, επομένως, πρώτα στη σημασία και τις ιδιομορφίες που παρουσιάζει το λεξικό αυτό και στην περιπέτεια της έκδοσής του (αφού ο συγγραφέας του δεν πρόλαβε να το δει τυπωμένο πεθαίνοντας αιφνιδίως το 2007) κι ύστερα, με παραδείγματα, θα προσπαθήσω να αναδείξω την αξία του.

Θα αρχίσω με τις γνώμες για το λεξικό αυτό σημαντικών ανθρώπων των γραμμάτων μας, που το προλογίζουν. Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος γράφει: «Με πλούσια πείρα ζωής και τεράστια γνώση της ζωντανής γλώσσας μας, ο λογοτέχνης Γιώργος Β. Κάτος καταπιάστηκε να συντάξει ένα μεγάλο λεξικό της λαϊκής μας γλώσσας. Το λεξικό αυτό τον απασχόλησε σαράντα τόσα χρόνια, και σ' αυτό το διάστημα ο Κάτος γέμισε χιλιάδες πακέτα τσιγάρων, όπου έγραφε πρόχειρα ό,τι του ερχόταν στο νου κι ό,τι άρπαζε το αυτί του γενικά: όλη αυτή η προσπάθεια με αφάνταστο μεράκι και πάθος. Ένα τέτοιο έργο είχαμε να δούμε από την εποχή του Βοστταντζόγλου. Βέβαια, στο παρελθόν υπήρξαν και μερικά άλλα παρόμοια λεξικά, όπως το *Λεξικό της πιάτσας* του Βρασίδα Καπετανάκη (1950), το *Λεξικό της Λαϊκής* του Κ. Δαγκίτση (1967), *Λέξεις και φράσεις παροιμιώδεις* του Τάκη Νατσούλη (1972), το *Λεξικό της πιάτσας* του Α. Κολτσίδα (1978) και το *Λεξικό της πιάτσας* του Ζάχου (1981). Όλα αυτά τα υπερφαλαγγίζει το λεξικό του Κάτου, που είναι πιο μεγάλο και πιο αυθεντικό, γιατί ο Κάτος ούτε αντέγραψε (θα έλεγα το αντίθετο: εμπνεύστηκε) ούτε αντιμετώπισε το θέμα του σαν διανοούμενος ή γλωσσολόγος. Αντίθετα σαν το μυρμήγκι μάζεψε μια-

μια τις λέξεις και τις φράσεις αποθησαυρίζοντας μέρα με τη μέρα ένα υλικό απευθείας από το στόμα του λαού».¹

Ο αείμνηστος καθηγητής Χρίστος Λ. Τσολάκης συμπληρώνει: «Οι λέξεις, αυτός ο κόσμος ο μικρός ο μέγας του Ελύτη, είναι αυτές που σηματοδοτούν τα όρια του κόσμου. Αυτό διδάσκει το εκπληκτικό σε αποθησαύριση σημασιολογικών αποχρώσεων Λεξικό του Γιώργου Β. Κάτου, άθλος σαράντα και πλέον ετών ενός και μόνου ανδρός. Διδάσκει σεβασμό στη γλώσσα. Ένα λεξικό που πράγματι μας βοηθάει να αποκτήσουμε συνείδηση της γλώσσας και των γλωσσικών ποικιλιών».²

Ο Περικλής Σφυρίδης (που σ' αυτόν οφείλεται κατά κύριο λόγο η διάσωση του Λεξικού) αρχίζει το κείμενό του «Λίγα λόγια για την “περιπέτεια” του λεξικού» ως εξής: «“Το τέλειωσα καρντάση”, μου είπε ο Κάτος κι απόθεσε πάνω στο τραπέζι της ταβέρνας – όπου το ραντεβού μας – ένα τεράστιο βιβλίο: το Λεξικό του. “Πέρασαν σαράντα έξι χρόνια από τότε που το άρχισα, θυμάσαι, τότε που έκανα τον τζώρα και με μπαγλάρωσαν στις ναυτικές φυλακές της Ψυτάλλειας;” “Ξεχνιούνται Τα καλά παιδιά”,³ απαντώ και ξεφυλλίζω το λεξικό: 2000 σελίδες, 50.000 λέξεις και εκατοντάδες χιλιάδες φράσεις και παραδείγματα σε δύο στήλες. “Κάτσε να το βρέξουμε”, του λέω. Ήπιαμε του σκασμού και γίναμε σκνίπα.

Τώρα που γράφω αυτά τα λίγα λόγια, διαπιστώνω ότι μέσα σε επτά γραμμές χρησιμοποίησα έξι λέξεις της λαϊκής και περιθωριακής μας γλώσσας: *καρντάσης, τζώρας, μπαγλάρωνω, βρέχω, σκασμός, σκνίπα* με την ειδική τους σημασία. Λέξεις που ο Κάτος αποθησαύριζε με μανία πίσω από τα πακέτα των τσιγάρων του».⁴

Ο καθηγητής Γιάννης Ν. Καζάζης, που είναι και ο διευθυντής του Κ. Ε. Γ., στο δικό του κείμενο «Αντί προλόγου», επισημαίνει: «Η διαφορά με τους γλωσσικούς συλλέκτες προηγούμενων γενεών είναι ότι ο Γιώργος Κάτος, ύστερα από τη μεταπολεμική εσωτερική μετανάστευση, που δημιούργησε συν τοις άλλοις και ένα πολύχρωμο, ολοζώντανο και βασανισμένα δημιουργικό προλεταριάτο στα αστικά κέντρα, είχε το ένστικτο να στρέψει τη συλλεκτική του προσοχή σ' αυτό το σπαρταριστό – πλην όμως ακατάγραφο και περιφρονημένο – υλικό» και, χρησιμοποιώντας τον αγγλικό όρο, αποκαλεί το λεξικό «diamonds in the rough».⁵

Ο Κάτος αρχίζει την εισαγωγή του στο Λεξικό ως εξής: «Πριν προχωρήσετε στο ξεφύλλισμα ή στη μελέτη, αν θέλετε, του λεξικού που κρατάτε στα χέρια σας, προϋπόθεση είναι να έχετε υπ' όψη σας την παρακάτω υπενθύμιση. Το *Λεξικό της Λαϊκής και Περιθωριακής μας Γλώσσας*, όπως και ο τίτλος άλλωστε το δηλώνει, δεν είναι ένα συνηθισμένο λεξικό και για τον λόγο αυτό δεν έχει τη λημματική πληρότητα των άλλων έγκριτων λεξικών, αλλά, στην προκειμένη περίπτωση προτιμούνται αποκλειστικά οι λαϊκές λέξεις, οι καθημερινές φράσεις (εκφράσεις), καθώς και οι λέξεις του περιθωρίου. Αναφέρω αυτό, γιατί θέλω να σας προφυλάξω από μια βιαστική ίσως κρίση πως, δήθεν, αντιμετωπίζετε κάθε τόσο ελλείψεις. Είναι ένα ειδικό λεξικό, που εδώ και σαράντα πέντε χρόνια (μια ολόκληρη ζωή, Θεέ μου), καθώς περιπλανιέμαι μέσα στις λεωφόρους, στα δρομάκια και στα μονοπάτια της ζωής, αποθησαυρίζω λέξεις και φράσεις που δεν έχουν συμπεριλάβει τα άλλα λεξικά, είτε γιατί τις θεώρησαν

¹ Κάτος 2017: 13· και στο: georgakas.lit.auth.gr/dictionaries/index.php/leksika/katou-gr

² Ο. π., σ. 15.

³ Τίτλος συλλογής διηγημάτων του Κάτου, που εξιστορεί τις περιπέτειές του στη ναυτική φυλακή της Ψυτάλλειας (Θεσσαλονίκη, εκδ. Εγνατία 1980, ⁴1997, Αθήνα, Καστανιώτης).

⁴ Ο.π. (σημ. 1), σ. 17. Στο κείμενό του ο Σφυρίδης αναφέρεται λεπτομερώς στις δυσκολίες που αντιμετώπισε για να εκδοθεί το λεξικό μετά τον θάνατο του Κάτου.

⁵ Ο.π., σ. 18.

αδόκιμες, ακραίες ή χυδαίες και σαν τέτοιες τις απέρριψαν, είτε γιατί οι συντακτικές του ομάδες, ακολουθώντας τη συνηθισμένη διαδρομή των βιβλιοθηκών και των γραφείων, δεν περπάτησαν σε χώρους των λαϊκών και περιθωριακών ατόμων, για να ξανακούσουν τη γλώσσα που είχαν ξεχάσει, ή και που ενδεχομένως δεν είχαν ποτέ ακούσει [...]. Θα βρείτε, λοιπόν, λέξεις και φράσεις της λαϊκής γλώσσας, της αργκό, λέξεις και φράσεις των μηχανόβιων, των ναρκομανών, των φυλακισμένων, των χαρτοπαικτών, του καφεeneίου, των ναυτικών, των εργατών, των νηπιών, των εφημερίδων, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, λέξεις και φράσεις που αναφέρονται στο ποδόσφαιρο και στον αθλητισμό, στον στρατό, καθώς και τη νεοαργκό που δημιουργεί τα τελευταία χρόνια η νεολαία μας (εκτός, βέβαια, από τη γλώσσα του διαδικτύου), και γενικά της καθημερινής ζωής μας. Και για να θυμηθούμε τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, «Γλώσσα δεν είναι, καθώς φαντάζονται κάποιοι, αράδιασμα από λέξεις, τύπους και κανόνες της γραμματικής, παρά η έκφραση του εσωτερικού μας κόσμου [...]. Γλώσσα είναι ολόκληρος ο λαός, όπως λέει ένα φλαμανδικό ρητό».⁶

Γεννιούνται αμέσως δύο ερωτήματα: ποια υπήρξε η ζωή και το έργο του συγγραφέα αυτού του λεξικού και ποια η χρησιμότητα ή, καλύτερα, ποιους μπορεί να ενδιαφέρει αυτό το λεξικό.

Ο Γιώργος Β. Κάτος (1943-2007) υπήρξε μια πολύπλευρη προσωπικότητα και η ζωή του ήταν πολυκύμαντη. Άνθρωπος του βιβλίου και της λογοτεχνίας την ημέρα, και συνεπής – σχεδόν καθημερινός – θαμώνας των μπαρ της Θεσσαλονίκης τη νύχτα. Κάποιοι τον αποκαλούσαν αγράμματο, γιατί παράτησε το γυμνάσιο μετά την τετάρτη τάξη για να καταταγεί εθελοντής στο ναυτικό. Μετά την αποστράτευσή του, από το 1965 έως το 1976 διεύθυνε το βιβλιοπωλείο «Η γωνιά του βιβλίου» (στη διασταύρωση των οδών Εγνατία και Αγίας Σοφίας). Από το 1976 έως το 1996 ήταν εκδότης του περιοδικού *Τραμ* και των εκδόσεων «Εγνατία και «τραμάκια» (Από το 1976 έως το 1979 διευθυντής του *Τραμ* ήταν ο Δημήτρης Καλοκύρης). Από τη σειρά αυτή, «τα τραμάκια», ανέδειξε όλη περίπου τη σοδεία λογοτεχνών της γενιάς του 1970 (κυρίως τους ποιητές). Στα γράμματα εμφανίστηκε το 1965 κι έχει εκδώσει πέντε μυθιστορήματα (*Άπνοια* 1970, *Η βασιλεία των κατσαρίδων* 1973, *Η αγία αλητεία* 1988, *Το παράπονο του Οδυσσέα* 1996 και *Η μοιραία γυναίκα στη ζωή του κυρίου Ιωάννη* 2004 – μιλώ για πέντε, διότι τα δύο πρώτα τα αποκήρυξε ως πρωτόλεια), δύο συλλογές διηγημάτων (*Τα καλά παιδιά* 1980 και *Ιστορίες της νύχτας* 1991) και μία νουβέλα (*Η αρχήστρα της ζωής* 2004). Από την κριτική θεωρείται ως ένας από τους σημαντικούς πεζογράφους της γενιάς του στη Θεσσαλονίκη και στον τόπο μας γενικότερα. Έντονα βιωματικός, ιδίως στα μικρής φόρμας κείμενά του, μας χάρισε υψηλής ποιότητας διηγήματα και μια εξαιρετική νουβέλα. Στη ζωή υπήρξε ως επιχειρηματίας ριψοκίνδυνος και δεν υπολόγιζε, αν κάτι έβαζε στο μυαλό του, τους κινδύνους που συνεπάγονταν οι πράξεις του. Από μεγαλοεκδότης της δεκαετίας του 1970, με υποκατάστημα των εκδόσεων «Εγνατία» και στην Αθήνα (στην οδό Μαυρομιχάλη), πτώχευσε στις αρχές της δεκαετίας του 1980, αλλά ξανασηκώθηκε στα πόδια του το 1987 επανεκδίδοντας το *Τραμ* (με σύμβουλο έκδοσης – αποκλειστικό υπεύθυνο της ύλης του περιοδικού – αυτή τη φορά τον Περικλή Σφυρίδη. Η συνεργασία τους αυτή διήρκησε μέχρι το 1996· συνεργασία που γρήγορα μετατράπηκε σε φιλία μιας ζωής).

Ας δούμε τώρα ποιους μπορεί να ενδιαφέρει αυτό το λεξικό. Γενικά θα έλεγα όσους αγαπούν και ενδιαφέρονται για τη γλώσσα μας που εμπλουτίζεται και ζωντανεύει με την προφορική συνήθως ομιλία διαφόρων κοινωνικών ομάδων που από ορισμένους

⁶ Ο.π., σ. 19.

θεωρούνται περιθωριακές. Ας πούμε ότι ενδιαφέρει πρωτίστως τους λογοτέχνες, εμάς τους φιλολόγους και τους φοιτητές μας. Γίνεται, όμως, πολύτιμος θησαυρός στα χέρια των μεταφραστών νεοελληνικής λογοτεχνίας. Μπορούν πλέον να διεισδύσουν βαθύτερα στο «πνεύμα» των κειμένων που μεταφράζουν, αφού θα βρουν τη σημασία – και, φυσικά, ερμηνεία – όλων των αποχρώσεων των λέξεων που διαβάζουν. Κι επειδή αυτά ακούγονται κάπως θεωρητικά, θα τελειώσω με δύο μόνο παραδείγματα από το λεξικό του Κάτου, που θα μας πείσουν.

3. Παρουσίαση κάποιων παραδειγμάτων

Ας πάρουμε το λήμμα *δίνω* και να δούμε μερικές από τις ερμηνείες που βρίσκουμε στο λεξικό: 1. Το *δίνω* σημαίνει και *παντρεύω· έδωσε την κόρη του σ' ένα καλό παιδί*. 2. *Δίνω* σημαίνει και *πουλώ· σήμερα έδωσα όλο το εμπόρευμα ή πόσο το δίνετε αυτό το έπιπλο*; 3. *Δίνω* σημαίνει και *βαπτίζω· την Κυριακή θα δώσω όνομα στην κόρη μου*. 5. Το *δίνω* μπορεί να υποκρύπτει και την έννοια της τσιγκουνιάς: *δεν δίνει νερό ούτε στον άγγελο του*. 6. Μπορεί να υποκρύπτει σεξουαλική πρόταση: *πότε θα μου το δώσεις*; 7. Μπορεί να σημαίνει απαξίωση: *δίνε του, ρε παιδάκι μου, μας τα έχεις πρήξει*. 8. Σημαίνει ακόμα συναλλαγή: *δίνει και παίρνει λίρες*. 9. Σημαίνει προσφορά μέχρι αυτοθυσίας: *αυτός δίνει ακόμα και το βρακί του*. 10. Μπορεί να σημαίνει ταλέντο σε κάτι: *δίνει ρεσιτάλ*. Επέλεξα τυχαία δέκα αποχρώσεις που προέρχονται από τη λέξη *δίνω*. Τι θα λέγατε αν στο λεξικό του Κάτου μέτρησα περίπου τετρακόσιες;

Ας πάσουμε τώρα το δεύτερο παράδειγμα. 1. *Κάθομαι*, ως πρώτη σημασία στα έγκριτα λεξικά, σημαίνει στάση του σώματός μας: *κάθομαι στην καρέκλα*. 2. Στο λεξικό του Κάτου βρίσκουμε τη λέξη και με τη σημασία *κατοικώ· κάθομαι στην οδό Σποράδων* (όπου και το σπίτι του). 3. Σημαίνει όμως και ανεργία: *είναι δύο μήνες τώρα που κάθεται*. 4. Σημαίνει και ανοχή: *γιατί κάθεται κι ακούς του κόσμου τις βρισιές*. 5. Ταυτόχρονα και δυσφορία: *μου κάθεται στο στομάχι*. 6. Υποδηλώνει τη σεξουαλική πράξη: *μου κάθισε ή θα τα ρίξω σ' εκείνη τη μικρή γιατί έχω μάθει ότι κάθεται*. Εδώ σταματώ στα έξι παραδείγματα για να μη σας κουράσω. Όποιος, όμως, ενδιαφέρεται στο λεξικό θα βρει πάνω από διακόσια.

4. Επίλογος

Απ' όσα είπαμε, γίνεται φανερή η αξία αυτού του λεξικού όχι μόνο για μας αλλά κυρίως για τους μεταφραστές, που ενδιαφέρει το συνέδριό σας.

Αισθάνομαι την ανάγκη να κλείσω την εισήγησή μου μ' ένα παράπονο του Κάτου, όπως το περιγράφει ο Σφυρίδης στο λογοτεχνικό μνημόσυνο που του έκανε το 2009 στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο και επιμελήθηκα εγώ τα πρακτικά του.⁷ Όταν κάποιος, σε συνέντευξή του, αποκάλυψε τον Κάτο αγράμματο, εκείνος είπε στον Σφυρίδη τα εξής: «Άκουσε, καρντάση, είπα εγώ ποτέ ότι είμαι μορφωμένος; Το διατυμπανίζω πως παράτησα το γυμνάσιο στην τετάρτη τάξη. Εγώ, όμως, ο αγράμματος έγραφα τόσα βιβλία, διεύθυνα βιβλιοπωλείο, ήμουν εκδότης του *Τραμ*, εξέδωσα από την «Εγνατία» και «τα τραμάκια» κι εγώ δεν ξέρω πόσους τίτλους, και σαράντα χρόνια παλεύω τώρα με το λεξικό, χωρίς να με νοιάζει η υστεροφημία μου, αφού καλά το ξέρεις πως δεν κρατώ αρχείο ούτε από τα τεύχη του περιοδικού. Πες μου, αυτοί που με κατηγορούν νοιάστηκαν για τίποτα άλλο εκτός από το έργο και την προβολή τους;»⁸

⁷ Σταυρακοπούλου 2009.

⁸ Ο.π., (σημ. 1), σ. 23.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Κάτος Γ.Β. (2017), *Λεξικό της Λαϊκής και Περιθωριακής μας γλώσσας*, Θεσσαλονίκη:

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Κάτος Γ.Β. (2017), *Λεξικό της Λαϊκής και Περιθωριακής μας γλώσσας*. In:

georgakas.lit.auth.gr/dictionaries/index.php/leksika/katou-gr

Σταυρακοπούλου Σ. (2009), *Φιλολογικό μνημόσυνο Γιώργου Β. Κάτου (1943-2007)*, Θεσσαλονίκη:

Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο.

Σταυρακοπούλου Σ. (2013), *Ο έπαινος των γυναικών*, Θεσσαλονίκη: Ι.Ν.Σ. χρηστική έκδοση δημόδους κειμένου του 15ου αι., με μετάφραση στη νέα ελληνική γλώσσα.

Σταυρακοπούλου Σ. (2018), *Giulio Cesare dalla Croce, Πανουργία υψηλόταται του Μπερτόλδου*, Θεσσαλονίκη: χρηστική έκδοση δημόδους κειμένου του 17ου αι., με μετάφραση στη νέα ελληνική γλώσσα.